

התעלומה של סירת השלושה

תמונת א/ק מסדה, מצויירת עדיירי רביהחובי
האם אתה היית פעם במצב כזה?

הכללית. שטמפפר נתבע לדין.
מן הרגע הראשון היה ברור כי אין שחר לבירור כל עוד חסר הקפטן הזר. באחד הימים הופיע באולם החיפאי, אחרי שהושט במיוחד ארצה: איבין ביארה הרנה, בן 59, ימאי מאז גיל 14, כעת נווט במלח קופנהאגן. דו-הקרב בין הקפטן הנמוך, שדמה במקצת לפנסר טרייסי שקט, שתקני, שוקל כל מילה, לבין הסניגור אהרון חוטר-ישי, עצבני, דמנתי, בעל חיתוך-פנים מוגזל, יליד רוסיה שהיה קצין קרבי מצטיין בבריגדה היהודית, היה נקודת-השיא של המשפט. לשוא ניסה עורך-הדין לפרוץ את הביצורים הנפשיים של הקפטן, הלה ישב ליד דוכן העדים, לא התר-גש, חזר על דבריו ללא שינוי.

"קד לדבר על זה..."

מה עשה הרנה, ותיק של שתי מל-חמות עולם, שאינו מעשן ואינו אוכל בשר, אך רץ כל יום עשרה קילומטרים, עת הרגיש שהאניה טובעת? לדבריו, אמנם הר-שה לשטמפפר להוריד את סירות-העבודה, אך רצה שהצוות יחזור אחר-כך לאוניה כדי לנסות להוריד את סירות-ההצלה הגדולות. הוא לא יכול היה להסביר מדוע לא דאג להשתמש במכשיר-הקשר, לא הבטיח את העברת ציור ההצלה לסירות הקטנות.

מה חשב באותו רגע? השיב הוא, בחיוך אטי: "מה שחשבתי באותם הרגעים אף אחד לא יודע. גם אני לא". מדוע לא השתמש בראקטת? "לא חשבתי על זה. האם אתה היית פעם במצב כזה? אתה חושב על הרבה דברים אחרים... קל לדבר על זה עכשיו..."

היתה זאת הבעיה האמיתית של המשפט. עת נמשכו השיבות יותר ויותר באולם הדין מאדם, אחרי שהקהל כבר איבד כל ענין ביוגים, התחבטו הפרקליטים לובשי-הגלימות בנסיון להחזיר את מצבי-הרוח של אותם רגי-עים רחוקים, מול פני המוות. היה זה נסיון בלתי-מציאותי.

כי השאלה לא היתה מה יעשה אדם במצב מסוים כשיש לו זמן לחשוב על כך בשקט. השאלה היתה: מה יעשה אדם גורמלי במצב כזה תחת לחץ סכנת-המוות, כשאינו יכול לשקול את מעשיו בקור רוח? ובאיזו מידה מטילים עליו מעשיו אלה אחריות פלילית? השופט המחזות אוגניה וינוגראדוב לא היססה לקבל על עצמה אחריות מוסרית כה כבדה. היא מצאה את שטמפפר אשם, דנה אותו למאסר שנה.

הטביעה האחרונה

שטמפפר לא קיבל את הדין. לא רק העונש העיקר עליו, אלא עצם העובדה שנמצא אשם למות השלושה, שהוריהם עקבו אחרי כל מלה של המשפט. הוא ביקש להוכיח שהוא חף מפשע, הגיש ערעור. השבוע שטה רוחה של א/ק מסדה בפעם האחרונה דרך אולמי המשפט בישראל. בית-המשפט העליון גזר את דינו האחרון, והסופי: מאחר שאיש אינו יודע כיצד ניספו השלושה, מאחר שהסירה עצמה לא טבעה, אי-אפשר להטיל את האחריות למותם על איש. שטמפפר, קצין ראשון, שזו היתה טביעתו השלישית, יצא סוף-סוף זכאי. פרשת מסדה טבעה סופית.

בשעה שבע בערב יצאה א/ק מסדה, אוניתו היחידה של קואופרטיב אופיר, ממל ויכוואלנציה האיטלקי. הים היה שקט. תוך שעה ירד הערב. הלילה היה חשוך ומעונן.

רביהחובל הדני, שנתמנה זה עתה על-ידי הצוות של האניה הקואופרטיבית, ושוו הפעם הראשונה בחייו מילא תפקיד של קברניט, לא הרגיש בטוב. האניה נטתה לצד אחד, כנראה בגלל טעינה בלתי-יכונה של מטען עצים. הוא ציווה להוריק את מיכל המים אשר בצד השני, כדי לאזן את הסיפון. היתה זאת שגיאה ימית חמורה. רק כשיש מים במיכלים בשני צדי האניה אפשר לשמור על שווה-משקל בשעת צרה.

מה התרחש כעבור זמן קצר תיאר הקצין השלישי צבי נוימארק בדו"ח שלו למערכת העולם הזה (651)*, כעבור כמה ימים: "עורר אותי רעש גדול... הכלים שעמדו על הספון התדרדרו הצידה... ניסיתי להדליק את האור, אך הוא לא נדלק... בעלותי במדרגות הסיפון שמעתי את צפירת האזעקה וקריאה להיכנס לסירות ההצלה..."

דמויות אפלות על הספון

את אשר קרה ברגעים הספורים בין חיים ומוות, לפני חמש שנים, מן הרגע בו הושמעה הצפירה ועד לטביעת האוניה, נאל-צו בתי-המשפט הישראליים לנחש בעשרות ישיבות מפרכות. מספר התיאורים היה כמס-פר הניצולים. לכל אחד מהם היה סיפור ש-סתר לחלוטין את כל האחרים. כמו בסרט היפאני ראשומון, היה נרמה שכל אחד נכון. על הסיפון התרוצצו דמויות אפלות: שמר-נה אנשי הצוות הישראליים, הקפטן הדני, אנשי הצוות האיטלקיים. כל אחד הגיב בצורה משלו על סכנת המוות המיידית שאיימה ע-ליו. הקפטן שתק. הישראליים ניסו להשליט סדר. האיטלקים יכבו, קיללו והתפללו. באמצע האניה היו שתי סירות הצלה על

ביניהם הקצין הראשון אנוש שטמפפר. כש-ניסו עוד כמה איטלקים להידחק לסירה, הר-חיק אותם אנוש שטמפפר בכוח.

"יעזוב את הסירה!"

יש מהר התרחקה הסירה מן האניה הטובעת. רק אז נתברר ליושביה כי אין בה בכלל משוטים. הסירה היתה חסרת-אונים בורם החוק, בודדה בחושך המוחלט.

אולם גם צרה זו נשכחה מיד: דבר איום יותר נתגלה. הסירה התמלאה במהירות ב-מים. איש לא ניחש בהתרגשות הרגע את הסיבה הפשוטה: בתחתית הסירה חור, שיש לסתמו בפקק. "לעזוב את הסירה! לחזור לאוניה!" צעק שטמפפר, בן-חורדה כחול-עין, וקפץ הימה. חיש מהר הגיע חזרה לאוניה.

היתה זאת פקודה גורלית, שעמדה במרכז המשפט. האם היתה נכונה? ימאים ותיקים יודעים שסירת-עץ אינה יכולה בכלל לטבוע. האם היה מותר לקצין הראשון לנטוש את הסירה ראשון, מבלי לדאוג קודם כל לשאר

רביהחובל הרנה
רגעים ספורים —

נאשם שטמפפר

— בין חיים ומוות

יושביה? דעת סניגורו של שטמפפר, במשפט: כן. זה היה מעשה טוב, כי בזאת הקל על הסירה. דעת הוריהם של שאר הימאים היש-ראליים: לא. על הקצין היה לדאוג לאנשיו.

הקפטן נשאר על הגשר

הגיע אנוש שטמפפר חזרה לאו-ניה, כבר סימנו שאר אנשי הצוות את הורדת הסירה השניה. מלח קרירות סתם את החור בתחתית בכיס הפגימה שלו. הסירה

שטה מסביב לאוניה עם כל אנשי הצוות ה-גותרים, מלבד שניים: הקפטן הרנה וקצין-המכונות השני, אורי פרוסקואר. תנועתו של פרוסקואר לוטים ערפל. ה-צעיר החיפאי, המחונן בדמיון מזהיר, הגיש חציתריסר יחברים שונים, כל אחד מהם מפואר יותר מהשני. החידה לא נפתרה.

התנועות של רביהחובל היו פשוטות יר-תר. אין ספק שלא ידע מה לעשות. את משר-תו הראשונה כקברניט השיג זה עתה רק מפני שחברי הקואופרטיב רצו לחסוך את המשכורת של קברניט מנוסה (ויקר) יותר. הוא פשוט נשאר על הגשר. רק מקרה הוא שלא ננטש יחד עם האוניה.

כשחזרה הסירה השניה לקחתו, ירד לתא, אסף בקפדנות את כל גיירותיו ואת מדי ה-קברניט, ירד לסירה. שם שמע את סיפורו של אנוש שטמפפר, ששכב כמת בתחתית הסירה. אחרי כמה נסיונות למצוא את הסי-רה השניה, שעלו בתוהו, נתן פקודה להתור אל החוף, במרחק של 17 קילומטרים. בינ-תיים נעלמה האניה מתחת לפני המים. אחרי תשע שעות של חתייה בקור האיום, הגיעו אנשי הצוות, הלבושים בפיגמות, גר-פיות ותחתונים, אל החוף.

שם נודע להם ששום סירה אחרת לא הגי-עה.

סירה ריקה מאדם

מה קרה לסירה הראשונה? הדבר ייש-אר לעולם כאחד הטוהות המזווירים ביותר של הימאות הימית-כוננית.

יחירות של חיל-הים וחיל-האוויר האיטלקי יצאו לחפשה, אך נאלצו לחזור מחמת סערה חזקה שקמה לפתע. רק כעבור כמה ימים נתגלתה סוף סוף הסירה, כשהיא שטה על פני המים, חולצה של ימאי תלויה על התורן כאות-אזהרה — והיא ריקה מאדם.

אין כמעט הסבר מתקבל על הדעת. הסירה לא טבעה. גם האנשים לא טבעו באותו לילה, כי מיבן מאליו שתלו את החולצה רק עם אור היום. אם כן, מדוע נטשו את הסירה שלא טבעה?

אפשרות אחת: בראותם כי החוף קרוב וכי אין משוטים בסירה, קפצו למים כדי להגיע בשחיה, נתפסו בדרך על-ידי הסערה, טבעו כולם. נימוק נגדי: היו בסירה אנשים שלא ידעו כלל לשחות.

בין הנעדרים היו שלושה ישראלים: רבי-המלחים יוסף פלשטיין (32) מכונאי שלישי שלום קליין (19), מנהל המשק שרגא בוי-רובסקי (25).

מכתב דאב שכזו

במשך כמה חדשים אחרי האסון לא קרה דבר. נעשה נסיון להעלים את פרטי האסון, כדי שלא יינתן נימוק לחברת הביטוח לסרב לשלם. נקנתה אניה על שם הטובעים (א/ק השלושה) והקואופרטיב איר-פיר הצטרף לחברת שוהם.

כעבור זמן רב הגיע מכתב לאחד ההורים השכולים. הכותב היה אורי פרוסקואר, ש-הסתכסך עם אנוש שטמפפר. במכתב הביע פרוסקואר את דעתו כי אנוש שטמפפר אשם במות השלושה, הודיע שמצפנו אינו מרשה לו לשבת בחיביק-ידיים. ההורים פנו לתביעה